

КАТЕРИНА АНАТОЛІВНА ШАПОВАЛ,*доктор філософії у галузі права,**Харківський національний університет внутрішніх справ;* <https://orcid.org/0000-0003-1826-5261>,*e-mail: katjshapoval@ukr.net***МІЖНАРОДНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ПРАВОСУДДЯ У СПРАВАХ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ**

Проаналізовано основні міжнародні та європейські стандарти правосуддя, пов'язаного з домашнім насильством, їхній вплив на національну правову систему й ефективність імплементації в Україні. Дослідження базується на аналізі таких ключових міжнародних документів, як Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, яка зобов'язує держави усунути всі форми дискримінації, враховуючи насильство в сім'ї, та Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок, яка визнає домашнє насильство порушенням прав людини та закликає до створення ефективних правових і соціальних механізмів запобігання йому. У Європейському Союзі та Раді Європи діють нормативні акти, які зобов'язують держав-учасниць упроваджувати ефективну політику протидії домашньому насильству. Зокрема, Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами як головний міжнародний документ, що встановлює чотири ключові принципи: запобігання насильству, захист жертв, кримінальне переслідування кривдників і впровадження комплексної державної політики, та Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, яка передбачає захист від нелюдського або принизливого поводження та право на ефективний судовий захист. Важливе значення має також практика Європейського суду з прав людини. Крім того, Директива 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 року встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів, зокрема жертв домашнього насильства, і замінює Рамкове рішення Ради 2001/220/JHA.

Розглянуто зміни у вітчизняному законодавстві з питань, пов'язаних із домашнім насильством. За допомогою застосування загальнонаукових і спеціальних юридичних методів визначено основні проблеми правозастосування у сфері протидії домашньому насильству та запропоновано шляхи вдосконалення національного законодавства. Особливу увагу приділено необхідності забезпечення ефективного захисту жертв від домашнього насильства, проведення швидкого та результативного розслідування випадків домашнього насильства, ізоляції кривдників, запровадження спеціалізованих судових процедур і підвищення відповідальності за вчинення домашнього насильства.

Результати дослідження можуть бути корисними для науковців, правозахисників, законодавців та працівників правоохоронних органів, які займаються протидією домашньому насильству й упровадженням міжнародних стандартів у національну правову систему.

Ключові слова: *домашнє насильство, міжнародні стандарти, європейське право, Стамбульська конвенція, правосуддя, захист жертв, правозастосування, кривдник.*

Оригінальна стаття

ВСТУП. Актуальність дослідження міжнародних та європейських стандартів правосуддя, пов'язаного з домашнім насильством, зумовлена серйозною соціально-правовою проблемою, яка становить загрозу для життя, здоров'я та гідності людини. За даними міжнародних організацій, мільйони людей у світі, особливо жінки та діти, страждають від фізичного, психологічного, сексуального й економічного насильства в сім'ї.

Глобальність цієї проблеми та необхідність правового врегулювання пояснюється порушенням основоположних прав людини, закріплених у таких міжнародних документах, як Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Конвенція Ради Європи про запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (далі – Стамбульська конвенція), Конвенція про захист прав людини і

основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини, далі – ЄКПЛ). Попри прогрес у законодавчій сфері, проблема залишається актуальною через:

- недостатню ефективність національних правових механізмів у деяких країнах;
- недооцінювання проблеми державними органами та суспільством;
- відсутність належної підтримки жертв і механізмів реабілітації кривдників.

Слід зазначити, що, ратифікувавши Стамбульську конвенцію у 2022 році, Україна зобов'язалася впроваджувати міжнародні стандарти протидії домашньому насильству. Однак існує низка перешкод, які заважають реалізації ефективної політики, спрямованої на протидію домашньому насильству. Зокрема, недостатнє фінансування кризових центрів і програм підтримки жертв; низький рівень обізнаності населення про правові механізми захисту; проблеми з ефективним розслідуванням і покаранням винних; життя під час дії особливих правових режимів тощо.

Щодо практичного значення дослідження, варто наголосити, що вивчення міжнародних та європейських стандартів правосуддя щодо домашнього насильства дає змогу:

- запропонувати ефективні механізми вдосконалення національного законодавства;
- виробити рекомендації та алгоритм дій для правоохоронних органів і суддів щодо належного реагування на випадки домашнього насильства;
- підвищити рівень захисту прав потерпілих і забезпечити дотримання зобов'язань України перед міжнародною спільнотою.

Отже, враховуючи вищенаведене, дослідження цієї теми є актуальним через її значущість у сфері забезпечення прав людини, необхідність гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами та підвищення ефективності протидії домашньому насильству. Вивчення та імплементація європейського досвіду сприятиме зміцненню правової системи України та забезпеченню належного захисту жертв домашнього насильства.

МЕТА І ЗАВДАННЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Метою статті є аналіз міжнародних та європейських стандартів правосуддя у справах про домашнє насильство, визначення їхнього впливу на національну правову систему та надання пропозицій щодо вдосконалення законодавства і правозастосовної практики в Україні.

Поставлена мета конкретизується завдяки вирішенню таких *завдань*:

- 1) дослідити теоретичні основи та правову природу домашнього насильства як соціально-правового явища;

- 2) проаналізувати ключові міжнародні та європейські нормативно-правові акти, що регулюють протидію домашньому насильству (Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Стамбульська конвенція, ЄКПЛ, директиви ЄС тощо);

- 3) розглянути практику Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) щодо захисту жертв домашнього насильства та оцінити її значення для національного правосуддя;

- 4) проаналізувати законодавство України у сфері протидії домашньому насильству та його відповідність міжнародним стандартам;

- 5) виявити основні проблеми правозастосовної практики в Україні щодо розслідування, судового розгляду та запобігання домашньому насильству;

- 6) сформулювати пропозиції та рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства й механізмів правового захисту жертв домашнього насильства.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Методологія дослідження базується на використанні сучасних наукових підходів і методів, що надають змогу комплексно проаналізувати міжнародні та європейські стандарти правосуддя у справах про домашнє насильство, а також перспективи їхньої імплементації в національну правову систему України.

Із-поміж загальнонаукових методів були використані, зокрема, діалектичний, метод аналізу і синтезу, системно-структурний. Діалектичний метод було застосовано для розкриття сутності домашнього насильства як соціально-правового явища, аналізу його динаміки і тенденцій розвитку міжнародного правового регулювання в цій сфері. За допомогою методу аналізу розглянуто окремі міжнародні та європейські нормативно-правові акти, судову практику та механізми захисту прав жертв домашнього насильства. Метод синтезу надав змогу сформулювати загальне уявлення про міжнародні стандарти правосуддя в цій сфері. Системно-структурний метод було застосовано для виявлення взаємозв'язків між міжнародними правовими нормами, національним законодавством та правозастосовною практикою, а також дослідження комплексного підходу протидії домашньому насильству (превентивні заходи, кримінальна відповідальність, захист жертв).

До спеціально-юридичних методів, які були використані під час дослідження, належать: порівняльно-правовий метод, який було застосовано для аналізу норм міжнародного права, європейського законодавства (зокрема, законодавства держав – членів ЄС) та законодавства України, а також для визначення переваг і

недоліків правового регулювання в Україні порівняно з іншими країнами; формально-юридичний метод, який було використано для аналізу змісту міжнародних договорів, конвенцій, директив ЄС, а також національного законодавства України у сфері протидії домашньому насильству; метод правового моделювання, який надав можливість розробити рекомендації щодо вдосконалення законодавства та правозастосовної практики в Україні відповідно до міжнародних стандартів.

Крім того, для аналізу судової практики було використано емпіричний метод, а під час розгляду статистичних даних про рівень домашнього насильства в різних країнах, ефективність законодавчих заходів та роботи правоохоронних органів – соціологічний метод.

Поєднання теоретичних та емпіричних методів дозволило всебічно дослідити проблему домашнього насильства, визначити ефективність міжнародних та європейських стандартів правосуддя, а також сформулювати пропозиції щодо їхнього подальшого впровадження в Україні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ДИСКУСІЯ. Домашнє насильство є серйозним порушенням прав людини, тож міжнародні та європейські стандарти правосуддя спрямовані на захист жертв, притягнення винних до відповідальності та запобігання повторним випадкам насильства.

Дослідження проблеми розслідування домашнього насильства, його правового регулювання та міжнародних стандартів у цій сфері здійснювали як українські, так і зарубіжні науковці, правозахисники та експерти, а також громадські організації.

Теоретичний аналіз здійснено на основі досліджень українських учених, опублікованих у закордонних та українських наукометричних базах даних. Аналітичний огляд цих робіт дав змогу визначити сучасний стан наукового забезпечення досліджуваної проблеми.

Так, А. Галай зі співавторами (2014) на монографічному рівні дослідили міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству, практики різних країн у боротьбі з ним, зокрема тих, чий досвід є релевантним для України. Вони наголосили на важливості адаптації успішних міжнародних практик до українського контексту, враховуючи національні культурні та правові особливості, а також на необхідності комплексного підходу, що охоплює співпрацю державних органів, громадських організацій та міжнародних партнерів для ефективної протидії домашньому насильству. Беззаперечно, така праця має значення та мо-

же бути використана під час проведення подальших наукових досліджень, але після 2014 року до українського законодавства було внесено низку змін та ухвалено нові нормативно-правові акти, спрямовані на вдосконалення механізмів запобігання та протидії домашньому насильству. Ці зміни враховують сучасні міжнародні стандарти та досвід інших країн, що підкреслює актуальність подальших досліджень у цій сфері.

О. Старчук (2019) у своїй праці проаналізував заходи запобігання та протидії домашньому насильству, враховуючи український досвід у міжнародному контексті. Дослідник дійшов висновку, що для ефективної боротьби з домашнім насильством необхідно: вдосконалити національне законодавство, зважаючи на міжнародні стандарти та практики; підвищити рівень обізнаності суспільства щодо проблеми домашнього насильства через освітні програми й інформаційні кампанії; забезпечити належну підготовку правоохоронних органів і соціальних працівників для ефективного реагування на випадки насильства; розвивати систему підтримки постраждалих, включаючи кризові центри та гарячі лінії. Він наголошує, що комплексний підхід, заснований на співпраці державних інституцій, громадських організацій та міжнародних партнерів, є ключовим у подоланні проблеми домашнього насильства в Україні.

О. Дудоров та М. Хавронюк (2019) у монографії «Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України)» дослідили відповідність українського законодавства вимогам Стамбульської конвенції та проаналізували кримінально-правові аспекти протидії домашньому насильству. Ключовими висновками науковців є такі:

– щодо питання відповідності законодавства вони зазначають, що ухвалення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та внесення змін до Кримінального кодексу України (далі – КК України) є важливими кроками для імплементації положень Стамбульської конвенції, однак існує необхідність подальшого вдосконалення нормативно-правової бази для повної відповідності міжнародним стандартам;

– криміналізація домашнього насильства шляхом доповнення ст. 126-1 КК України, яка передбачає відповідальність за цей злочин, є позитивним зрушенням, проте забезпечення ефективного правозастосування вимагає чіткого визначення понять та узгодження термінології;

– учені наголошують на проблемах у практичному застосуванні новел законодавства, зокрема щодо доказування фактів психологічного насильства та забезпечення належної підготовки правоохоронних органів.

Загалом науковці наголошують, що для досягнення повної відповідності українського законодавства вимогам Стамбульської конвенції необхідно продовжувати реформування правової системи та впроваджувати комплексні заходи протидії домашньому насильству.

К. Гурковська та А. Нікітін (2020) проаналізували питання протидії домашньому насильству на основі міжнародного досвіду. Вони дійшли висновків щодо необхідності комплексного підходу, тобто ефективна протидія домашньому насильству потребує поєднання правових, соціальних та культурних заходів. Це має охоплювати розроблення та впровадження спеціальних програм підтримки постраждалих, освітніх кампаній для підвищення обізнаності населення та підготовку фахівців, які працюють у цій сфері. Крім того, дослідники наголосили на важливості використання позитивного зарубіжного досвіду для вдосконалення національних механізмів протидії домашньому насильству, інтеграції міжнародних підходів у національну стратегію боротьби з домашнім насильством для забезпечення ефективного захисту прав постраждалих і запобігання подібним правопорушенням у майбутньому.

Зарубіжний досвід протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі став предметом аналізу О. Ломакіної (2020). Вчена наголошує, що європейський досвід слід вивчати й аналізувати з метою уникнення можливих помилок і впровадження ефективних напрацювань у подоланні домашнього насильства в Україні.

В. Гонтаренко (2022) у своїй науковій праці висвітлив основні міжнародні стандарти протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним із домашнім насильством, та досвід використання окремих кримінально-процесуальних механізмів правового регулювання розслідування таких правопорушень у країнах англо-американської та романо-германської правових сімей, проаналізував модельне законодавство ООН про домашнє насильство, перспективи імплементації його положень у національне законодавство, а також узагальнив досвід законодавчого захисту від кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, у США та країнах Європи з точки зору його впровадження в Україні.

На дисертаційному рівні питання кримінальної відповідальності за невиконання об-

межувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників розглянула О. Удовіченко (2023). Зокрема, науковиця проаналізувала вплив Стамбульської конвенції та роль правоохоронних органів, необхідність удосконалення чинного законодавства щодо визначення складу кримінальних правопорушень, пов'язаних із невиконанням обмежувальних приписів, та встановлення відповідних санкцій для забезпечення дієвості правових норм. Загалом вона акцентує увагу на важливості комплексного підходу, що поєднує законодавчі зміни, посилення інституційної спроможності та міжнародне співробітництво для ефективно протидії домашньому насильству.

Про необхідність розширення правового поля, визнання дітей-свідків постраждалими та існування проблем правозастосування йдеться в роботі І. Хомишиної (2023). Дослідниця акцентує увагу на необхідності подальшої гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами та покращення правозастосовної практики у сфері протидії домашньому насильству.

К. Шаповал (2024) досліджувала питання міжнародного співробітництва під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. Вона дійшла висновку, що домашнє насильство порушує багато прав, передбачених як в ЄКПЛ, інших міжнародних правозахисних інструментах, так і у вітчизняному законодавстві – від права на життя до права на захист від нелюдського поводження з боку кривдників. Ратифікація Стамбульської конвенції є вагомим внеском у вітчизняне законодавство з питань запобігання, захисту та переслідування від домашнього насильства, проте через різні причини це суспільно небезпечне явище існує. Однак завдяки активній співпраці та взаємодії держав, установ і організацій як в Україні, так і поза її межами підвищується практична дія для подолання кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. Крім того, разом з іншими науковцями (Husieva et al., 2021) вчена здійснила аналіз умов, що сприяють вчиненню домашнього насильства щодо людей похилого віку на основі судово-слідчої практики України та законодавства зарубіжних країн. Це дозволило виокремити проблемні питання правової кваліфікації фактів домашнього насильства щодо осіб похилого віку, а також з'ясувати причини та умови, що йому сприяють.

Під час дослідження було проаналізовано також наукові розробки зарубіжних учених

(Reiss, Roth, 1993; Fagan, 2005; Shettleworth, 2010; Rakovec-Felser, 2014; Karystianis et al., 2024).

Крім того, варто підкреслити роль міжнародних експертів, які вивчали проблеми домашнього насильства, серед яких: Р. Манжоо – колишня спеціальна доповідачка ООН з питань насильства щодо жінок, авторка численних досліджень про домашнє насильство як порушення прав людини¹; С. Раузінг – дослідниця прав людини, авторка праць щодо насильства над жінками та захисту прав жертв²; Е. Старк (2010; 2013) – американський соціолог і експерт із питань домашнього насильства, відомий своєю концепцією примусового контролю. Він визначає примусовий контроль як стратегічний курс егоїстичної поведінки, спрямованої на закріплення та розширення гендерних привілеїв шляхом установлення режиму домінування в особистому житті.

Також вважаємо за необхідне зазначити організації та центри, діяльність яких спрямована на запобігання домашньому насильству, захист жертв і роботу з кривдниками, зокрема:

- ООН Жінки (*UN Women*) – здійснює глобальні дослідження щодо гендерного насильства та правового регулювання домашнього насильства;
- Рада Європи – проводить моніторинг виконання Стамбульської конвенції та аналіз ефективності національних політик;
- Європейський інститут гендерної рівності (EIGE) – досліджує домашнє насильство в країнах ЄС;
- Український центр соціальних реформ – проводить дослідження щодо рівня домашнього насильства й ефективності законодавства в Україні;
- Аналітичний центр ЮрФем³ – вивчає роботу судів в Україні у справах про домашнє

насильство, стан дотримання принципів гендерної рівності та недискримінації за ознакою статі в діяльності органів публічної влади, а також забезпечує експертний супровід інституційних змін у державі.

На міжнародному рівні варто відмітити Всесвітню організацію охорони здоров'я (далі – ВООЗ), діяльність якої охоплює захист жертв домашнього насильства шляхом запровадження нових програм та укладання угод з іншими органами й організаціями для досягнення цілей протидії домашньому насильству. Зокрема, необхідно наголосити, що ВООЗ є спеціалізованою установою ООН з питань охорони здоров'я. Відділ ВООЗ із запобігання насильству підготував стратегічну програму «Підхід, цілі, завдання та діяльність, 2022–2026» (*World Health Organization Violence Prevention Unit: approach, objectives and activities, 2022–2026*)⁴. Цей документ призначений для політиків, громадських організацій, науковців, спонсорів та всіх, хто бажає дізнатися більше про те, хто, чому, як, коли і де здійснює діяльність ВООЗ із запобігання насильству.

Зазначені дослідники та організації зробили вагомий внесок у розуміння проблеми домашнього насильства та розроблення міжнародних стандартів щодо запобігання йому та покарання.

Далі пропонуємо розглянути законодавство України з питань протидії домашньому насильству. Вагомим кроком у сфері протидії домашньому насильству в Україні на законодавчому рівні було ухвалення законів і внесення змін до чинного законодавства щодо захисту від домашнього насильства, а саме: ухвалення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»⁵, криміналізація домашнього насильства (ст. 126-1 КК України)⁶ та ратифікація Стамбульської конвенції¹.

¹ Рашида Манджу – колишній спеціальний доповідач (2009–2015) (див.: Rashida Manjoo, former Special Rapporteur (2009-2015). Special Rapporteur on violence against women and girls, its causes and consequences // United Nations Human Rights Office of the High Commissioner : сайт. URL: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-violence-against-women/rashida-manjoo-former-special-rapporteur-2009-2015> (дата звернення: 10.02.2025).

² Сігрід Раузінг // Вікіпедія : віл. енцикл. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Сігрід_Раузінг (дата звернення: 20.01.2025).

³ Оцінка гендерної чутливості українського парламенту // ЮрФем.ua : сайт. 16.01.2025. URL: <https://jurfem.com.ua/henderna-chutlyvist-parlamentu/> (дата звернення: 20.01.2025).

⁴ WHO Violence Prevention Unit: approach, objectives and activities, 2022–2026 // World Health Organization : сайт. URL: <https://www.who.int/publications/m/item/who-violence-prevention-unit--approach--objectives-and-activities--2022-2026> (дата звернення: 20.01.2025).

⁵ Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 № 2229-VIII. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19> (дата звернення: 20.01.2025).

⁶ Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України

Загальні правові засади протидії домашньому насильству визначено на підставі аналізу Конституції України², Кримінального процесуального кодексу України³, КК України⁴, Кодексу України про адміністративні правопорушення⁵, Закону України «Про охорону дитинства»⁶ тощо.

Ще одним питанням, яке потребує детального вивчення, є з'ясування та аналіз міжнародних і європейських нормативно-правових актів, що регулюють питання протидії домашньому насильству. Так, до основних стандартів ООН належать (Запорожцев та ін., 2012):

1) Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року;

2) Декларація про ліквідацію дискримінації щодо жінок, прийнята резолюцією 2263 (XXII) Генеральної Асамблеї ООН від 7 листопада 1967 року;

3) Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 18 грудня 1979 року, ратифікована Указом Президії Верховної Ради УРСР від 24 грудня 1980 року (чинна згідно із Законом України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 року № 1543-XII);

4) Загальні рекомендації № 12, 14 та 19 Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок;

5) Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок, прийнята резолюцією 48/104 Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 1993 року;

6) Пекінська Декларація та Платформа дій, ухвалені на четвертій Всесвітній конференції ООН зі становища жінок 15 вересня 1995 року;

7) Модельний закон ООН про домашнє насильство, схвалений Комісією ООН з прав людини 2 лютого 1996 року;

8) Резолюція Генеральної Асамблеї ООН А/HRC/7/L.22/REV.1 про викорінення насильства щодо жінок від 27 березня 2008 року.

К. Гурковська та А. Нікітін (2020) до найактуальніших міжнародно-правових документів відносять Модельний закон ООН про домашнє насильство, ухвалений 2 лютого 1996 року Комісією ООН із прав людини, у якому визначено поняття насильства в сім'ї, сформульовано вимоги до працівників правоохоронних органів, прокуратури і судів, наголошено на важливості безпеки потерпілих під час кримінального та цивільного судочинства. Також у ньому описується домашнє насильство щодо жінок, його поняття та активні насильницькі дії, які можуть вчинятися щодо жінки, зобов'язання працівників поліції реагувати на будь-які прохання про допомогу та захист у разі домашнього насильства.

Ми хотіли би зупинитися на детальному аналізі деяких із зазначених вище нормативно-правових актів міжнародної дії, спрямованих на протидію та попередження домашнього насильства, та на цій підставі визначити їхнє значення для України.

1. *Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок*⁷. Вимагає від держав-

---

з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 06.12.2017 № 2227-VIII. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19> (дата звернення: 0.01.2025).

¹ Про ратифікацію Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : Закон України від 20.06.2022 № 2319-IX. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2319-20> (дата звернення: 20.01.2025).

² Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 20.01.2025).

³ Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 20.01.2025).

⁴ Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 20.01.2025).

⁵ Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-X // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> (дата звернення: 20.01.2025).

⁶ Про охорону дитинства : Закон України від 26.04.2001 № 2402-III. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14> (дата звернення: 20.01.2025).

---

⁷ Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок : від 18.12.1979 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov>

учасниць уживати заходів, спрямованих на протидію всім формам насильства щодо жінок, включаючи домашнє насильство. Загальні рекомендації № 19 та 35 Конвенції наголошують, що насильство щодо жінок є формою дискримінації та порушенням прав людини¹.

2. Декларація ООН про викорінення насильства щодо жінок². Визначає домашнє насильство як фізичне, сексуальне та психологічне насильство у сім'ї та закликає держави ухвалювати законодавство, що криміналізує його і забезпечує підтримку жертвам.

3. Пекінська декларація та Платформа дій³. Один із найважливіших міжнародних документів у сфері гендерної рівності та захисту прав жінок, ухвалений на четвертій Всесвітній конференції зі становища жінок. Вона визначає фундаментальні стандарти щодо усунення всіх форм дискримінації та насильства щодо жінок, включаючи домашнє насильство. Основними положеннями Декларації, що стосуються домашнього насильства, є:

- визнання насильства щодо жінок порушенням прав людини. Домашнє насильство не є приватною справою, воно вимагає державного втручання; держави повинні вживати законодавчих, соціальних та освітніх заходів для викорінення цього явища;

- зобов'язання держав щодо запобігання насильству шляхом посилення кримінальної відповідальності за домашнє насильство; забезпечення гарантій безпеки для постраждалих осіб; зміни суспільних стереотипів щодо ролі жінки і толерування насильства;

- посилення механізмів правового та соціального захисту через надання жертвам доступу до правосуддя та реабілітаційних програм; розширення мережі кризових центрів та притулків для жінок; проведення кампаній з підвищення обізнаності про права постраждалих.

[ua/laws/show/995_207](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207) (дата звернення: 20.01.2025).

¹ Загальні рекомендації, ухвалені Комітетом ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок № 1-37 // Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру : офіц. сайт. URL: <https://land.gov.ua/wp-content/uploads/2019/01/Загальні-рекомендації-Комітету-ООН.pdf> (дата звернення: 20.01.2025).

² Декларація про викорінювання насильства щодо жінок : від 20.12.1993 // *Zakon Online* : сайт. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/165261__165261 (дата звернення: 20.01.2025).

³ Пекінська декларація : від 15.09.1995 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507 (дата звернення: 20.01.2025).

Щодо впливу Пекінської декларації на стан протидії домашньому насильству в Україні слід зазначити, що після її ухвалення Україна поступово інтегрувала принципи цього документа в державну політику та законодавство. Відбулися ухвалення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який передбачає кримінальну відповідальність за домашнє насильство, ратифікація Стамбульської конвенції, що стало важливим кроком у виконанні міжнародних зобов'язань України, розширення системи підтримки жертв (створення гарячих ліній, спеціалізованих мобільних бригад допомоги, відкриття нових шелтерів).

Отже, Пекінська декларація відіграла значну роль у формуванні української політики щодо протидії домашньому насильству, сприяючи впровадженню міжнародних стандартів у національне законодавство, посиленню правового захисту жертв та зміні суспільних поглядів на проблему насильства в сім'ї.

4. Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи з прав людини 1675 (2009) «Стан прав людини в Європі: необхідність викорінення безкарності»⁴. Закріплює обов'язок держав забезпечувати ефективно розслідування та судове переслідування винних у домашньому насильстві.

До основних документів Ради Європи, які прямо чи опосередковано спрямовані на подолання та протидію насильству в сім'ї, належать (Запорожцев та ін., 2012):

1) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) від 4 листопада 1950 року, ратифікована Законом України від 17 липня 1997 року № 455/97-ВР⁵;

2) Європейська соціальна хартія (переглянута) від 3 травня 1996 року, ратифікована із заявами Законом України від 14 вересня 2006 року № 137-V⁶;

⁴ Стан прав людини в Європі: необхідність викорінення безкарності. Резолюція 1675 (2009) URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/mpz/docs/1008_rez_1675.htm (дата звернення: 20.01.2025).

⁵ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Європейська конвенція з прав людини) : від 04.11.1950 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 20.01.2025).

⁶ Європейська соціальна хартія (переглянута) : від 06.05.1996 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/137-V>

3) Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми від 16 травня 2005 року, ратифікована Законом України від 21 вересня 2010 року № 2530-VI¹;

4) Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи N R (85) 4 «Про насильство в сім'ї» від 26 березня 1985 року²;

5) Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи R (90) 2 про соціальні заходи щодо насильства в сім'ї (1990);

6) Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи Rec (2002) 5 про захист жінок від насильства (2002);

7) Резолюція Парламентської асамблеї Ради Європи 1582 (2007) від 13 вересня 2007 року;

8) Стамбульська конвенція від 11 травня 2011 року.

Пропонуємо більш детально зупинитися на деяких європейських нормативно-правових актах, спрямованих на протидію домашньому насильству.

1. *Стамбульська конвенція*³. Вона є найважливішим міжнародним документом у цій сфері, який визначає домашнє насильство як злочин і зобов'язує держави: криміналізувати фізичне, сексуальне, психологічне та економічне насильство; запровадити ефективні механізми розслідування та судового переслідування; забезпечити захист жертв, включаючи кризові центри, гарячі лінії та психологічну підтримку; запровадити превентивні заходи (освіта, навчання правоохоронців, суспільна поінформованість).

Щодо ролі Стамбульської конвенції для України слід зазначити, що вона є ключовим міжнародним документом, який встановлює

стандарти щодо запобігання та протидії домашньому насильству. Україна ратифікувала Стамбульську конвенцію 20 червня 2022 року, що стало важливим кроком у сфері протидії гендерно зумовленому насильству. Основними складовими впливу Стамбульської конвенції на Україну є:

- гармонізація українського законодавства з європейськими стандартами. Ратифікація Конвенції означає, що Україна зобов'язалася привести своє законодавство у відповідність до її вимог, що охоплює криміналізацію всіх форм домашнього насильства, включаючи психологічне насильство та примусовий шлюб; упровадження заходів для захисту жертв насильства; посилення відповідальності за сексуальне насильство та згвалтування;

- посилення захисту прав потерпілих. Конвенція вимагає створення комплексної системи допомоги жертвам: кризових центрів та шелтерів для постраждалих, гарячої лінії та інших механізмів оперативного реагування, психологічної та юридичної допомоги жертвам;

- запровадження ефективних заходів запобігання насильству, а саме проведення просвітницьких кампаній щодо запобігання насильству, освітніх програм для дітей та молоді про неприпустимість домашнього насильства та спеціальних тренінгів для працівників правоохоронних органів, суддів і соціальних служб;

- покращення механізмів розслідування та судового розгляду щодо спрощення процедури доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, запровадження ефективних механізмів захисту потерпілих під час розгляду проваджень у суді, а також використання електронних засобів контролю (наприклад, електронних браслетів для агресорів);

- євроінтеграційний аспект. Ратифікація Стамбульської конвенції була однією з умов європейської інтеграції України та наближення до стандартів ЄС у сфері прав людини.

Водночас, попри значний прогрес, є низка труднощів у реалізації положень Конвенції, а саме: брак фінансування для створення шелтерів і кризових центрів; недостатня підготовка працівників правоохоронних органів і суддів до роботи з випадками домашнього насильства; суспільні стереотипи, що виправдовують насильство в родині.

2. *Європейська конвенція з прав людини*⁴. Встановлює мінімальні стандарти прав і свобод,

⁴ Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини) : від 04.11.1950 //

gov.ua/laws/show/994_062 (дата звернення: 20.01.2025).

¹ Конвенція Ради Європи про заходи щодо протидії торгівлі людьми : від 16.05.2005 // БД «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_858 (дата звернення: 20.01.2025).

² Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи N R (85) «Про насильство в сім'ї» : від 26.03.1985 // БД «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_264(дата звернення: 20.01.2025).

³ Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами : від 11.05.2011 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11 (дата звернення: 20.01.2025).

які держави-учасниці зобов'язані забезпечувати і захищати. Контроль за дотриманням положень Конвенції здійснює ЄСПЛ, який неодноразово визнавав бездіяльність держав у справах про домашнє насильство порушенням ст. 2 (право на життя), ст. 3 (заборона катувань) і ст. 8 (право на повагу до приватного життя). Під час аналізу практики ЄСПЛ вдалося виокремити такі важливі рішення, пов'язані з питаннями захисту від домашнього насильства, а саме:

- вперше визнано домашнє насильство як порушення ЄКПЛ, а державу зобов'язано діяти проактивно (*Opuz v. Turkey* (2009))¹;

- державу-відповідача визнано винною в систематичній бездіяльності щодо жертв домашнього насильства та зобов'язано без подальшого зволікання внести зміни до внутрішньої законодавчої й нормативної бази, щоб привести її у відповідність до вимог рішення суду (*Tunikova and Others v. Russia* (2021))².

Слід зазначити, що ЄКПЛ відіграє ключову роль у формуванні правової системи України та захисті прав громадян. Україна приєдналася до Конвенції у 1997 році, що стало важливим кроком у процесі європейської інтеграції та розвитку демократії. Основними аспектами впливу ЄКПЛ на Україну є:

- захист прав людини та основоположних свобод. Конвенція гарантує фундаментальні права, зокрема право на життя, заборону катувань, право на справедливий суд, свободу вираження поглядів тощо;

- рішення ЄСПЛ. Громадяни України мають право подавати скарги до ЄСПЛ, якщо вважають, що їхні права були порушені на національному рівні. Рішення Суду є обов'язковими для виконання, і Україна неодноразово змушена була змінювати законодавство відповідно до практики ЄСПЛ;

- реформа судової системи та законодавства. Україна адаптує свої закони та правозастосовну практику відповідно до стандартів ЄКПЛ. Наприклад, у справі «Левчук проти Ук-

раїни» (2020)³ Суд визнав, що Україна порушила ст. 8 Конвенції (право на повагу до приватного і сімейного життя). Було вказано, що держава не забезпечила ефективний захист заявниці від домашнього насильства. Після цієї справи Україна почала активніше вдосконалювати механізми захисту від домашнього насильства, відбулося розширення механізму термінових заборонних приписів: поліція отримала більше повноважень для негайного відселення кривдника з житла навіть у разі, якщо він є його власником; судові органи почали частіше застосовувати заходи, що забезпечують безпеку жертв насильства, зокрема прискорений розгляд справ про виселення кривдника. Так, рішення ЄСПЛ у справі «Левчук проти України» стало поштовхом до вдосконалення українського законодавства та судової практики щодо домашнього насильства. Це допомогло підвищити рівень захисту постраждалих і наблизити Україну до європейських стандартів у цій сфері;

- посилення верховенства права. Конвенція допомагає боротися з корупцією, свавільними діями влади та порушеннями прав громадян, сприяючи демократичному розвитку країни;

- європейська інтеграція. Виконання норм ЄКПЛ є одним із ключових критеріїв для євроінтеграції України, оскільки відповідність правам людини є важливою умовою для членства в ЄС.

Отже, ЄКПЛ є основним міжнародним документом, що сприяє захисту прав людини в Україні. Вона гарантує ключові права і свободи, встановлює механізми їхнього захисту і має обов'язкову юридичну силу для країн-учасниць, включаючи Україну. Виконання рішень ЄСПЛ та відповідність національного законодавства європейським стандартам є важливими кроками для зміцнення демократії та правової держави.

3. Директива 2012/29/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2012 року про встановлення мінімальних стандартів щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів та заміну Рамкового рішення Ради 2001/220/JHA⁴.

БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 20.01.2025).

¹ Справа *Opuz проти Туреччини* (Заява № 33401/02) // HUDOC : сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/rus?i=001-201401> (дата звернення: 20.01.2025).

² *Tunikova and Others v. Russia* – 55974/16, 53118/17, 27484/18 et al. // HUDOC : сайт. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre?i=002-13522> (дата звернення: 20.01.2025).

³ Справа «Левчук проти України» (Заява № 17496/19) // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f92 (дата звернення: 20.01.2025).

⁴ Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA // EUR-Lex : сайт. URL: <https://eur-lex>.

Встановлює мінімальні стандарти щодо прав, підтримки та захисту жертв злочинів, включаючи жертв домашнього насильства, забезпечує право жертв на інформацію, безкоштовну правничу допомогу, спеціалізовані послуги підтримки. Хоча Україна не є членом ЄС, ця Директива має значний вплив на розвиток українського законодавства, особливо в контексті євроінтеграції та гармонізації правових норм з європейськими стандартами. Основні положення Директиви та їхній вплив на Україну такі:

- визнання прав потерпілих від кримінальних правопорушень. Вони мають право на гідне ставлення, захист і доступ до правосуддя. Україна взяла на себе зобов'язання посилити захист прав потерпілих, що відображено у змінах до Кримінального процесуального кодексу;

- доступ до інформації та правничу допомогу. Потерпілі повинні отримувати зрозумілу та доступну інформацію про їхні права і судові процедури. В Україні було створено систему безоплатної правничої допомоги, яка надає юридичну підтримку потерпілим;

- психологічна та соціальна підтримка. Директива зобов'язує держави надавати психологічну допомогу та підтримку потерпілим від кримінальних правопорушень. В Україні діють центри підтримки постраждалих від насильства та працюють мобільні бригади соціально-психологічної допомоги;

- індивідуальний підхід до потерпілих. Потерпілі мають право на індивідуальне оцінювання, щоб визначити їхні особливі потреби в захисті. В Україні запроваджено спеціальні заходи щодо захисту жертв домашнього насильства, дітей та осіб з інвалідністю;

- захист жертв під час розгляду справ у суді. Передбачено механізми запобігання повторній віктимізації (наприклад, дистанційне надання свідчень, особливі умови допиту). В Україні судова система адаптується до цих стандартів, зокрема через реформу системи захисту потерпілих.

Отже, виконання положень Директиви є частиною гармонізації українського законодавства з нормами ЄС, що є необхідною умовою для членства України в Євросоюзі. Україна вже ратифікувала Стамбульську конвенцію та вдосконалює механізми підтримки жертв злочинів, що відповідає вимогам Директиви.

Директива 2012/29/ЄС відіграє важливу роль у реформуванні системи захисту прав

europa.eu/eli/dir/2012/29/oj/eng (дата звернення: 20.01.2025).

потерпілих від кримінальних правопорушень в Україні. Її принципи поступово впроваджуються в національне законодавство, що сприяє підвищенню рівня захисту громадян і наближенню України до європейських стандартів у сфері правосуддя.

4. Директива 2011/99/ЄС Європейського Парламенту та Ради про Європейський охоронний припис¹. Встановлює механізм взаємного визнання заходів захисту у кримінальних справах між державами-членами. Дозволяє жертвам домашнього насильства отримати правовий захист у будь-якій країні ЄС, якщо вони переїжджають.

Так, у результаті проведеного аналізу міжнародних та європейських нормативно-правових актів стало можливим виокремити основні вимоги до правосуддя у справах про домашнє насильство.

1. Криміналізація – держава має визнавати домашнє насильство злочином та встановлювати відповідальність.

2. Оперативне розслідування – правоохоронні органи повинні негайно реагувати на повідомлення про насильство.

3. Захист жертв – мають діяти механізми (тимчасові заборонні приписи, шелтери, психологічна підтримка тощо).

4. Доступ до правосуддя – безкоштовна правничу допомога, спеціалізовані суди і тренінги для суддів.

5. Запобігання рецидиву – реабілітаційні програми для кривдників, кампанії з підвищення обізнаності.

6. Гарантія неприпустимості дискримінації – всі жертви, незалежно від статі, віку, соціального статусу, мають рівні права на захист.

Попри наявність законодавчих змін, зокрема ухвалення Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та ратифікацію Стамбульської конвенції, в Україні існують проблеми у сфері правозастосування. Так, у результаті аналізу теоретичних напрацювань, результатів практичної діяльності, а також матеріалів судових рішень стало можливим виокремити такі типові труднощі, пов'язані з ефективністю розслідування кримінальних проваджень, що стосуються домашнього насильства, їхнього судового розгляду та вжиття превентивних заходів.

¹ Directive 2011/99/EU of the European Parliament and of the Council of 13 December 2011 on the European protection order // EUR-Lex : сайт. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2011/99/oj/eng> (дата звернення: 20.01.2025).

1. Проблеми під час розслідування випадків домашнього насильства, пов'язані з:

- невчасним реагуванням правоохоронних органів, зволіканням з унесенням відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань. Зокрема, працівники правоохоронних органів часто обмежуються складанням адміністративних протоколів, навіть якщо є ознаки кримінального правопорушення, та демонструють недостатню оперативність, трапляються випадки ігнорування викликів або прибуття на місце події із запізненням, що ускладнює збір доказів;

- проблемами збору доказів, зокрема часто відсутні або недостатньо зафіксовані докази насильства (фотографії тілесних ушкоджень, відео, записи телефонних розмов);

- відсутністю ефективного механізму судово-медичних експертиз для підтвердження фізичного чи психологічного насильства;

- доступом до цифрових доказів, на які майже не звертається увага (повідомлення в месенджерах, соціальних мережах тощо);

- впливом кривдника на жертву, зокрема психологічний або економічний тиск змушує жертву відмовлятися від співпраці з правоохоронними органами, маніпуляції кривдника щодо дітей або майна можуть змусити потерпілу особу відкликати заяву тощо.

2. Проблеми судового розгляду справ про домашнє насильство:

- лояльність судів до кривдників. Часто судді призначають мінімальні покарання (штраф або умовний термін) навіть у випадках рецидивного насильства;

- нерідко суди ігнорують психологічне насильство, вимагаючи фізичних доказів (тілесних ушкоджень);

- мирова угода між сторонами може призвести до закриття кримінального провадження;

- судові процеси можуть тривати місяцями або роками, що не забезпечує жертві швидкого захисту;

- обмежувальні приписи, які забороняють наблизитися до жертви, часто втрачають свою актуальність через повільне судочинство;

- недостатній контроль за виконанням судових рішень щодо заборон наблизитися до потерпілих;

- відсутність механізму ефективного покарання за порушення обмежувальних приписів. Із цього питання слід зазначити позицію О. Удовиченко (2023). Так, науковиця наголошує, що, оскільки Стамбульська конвенція передбачає обов'язок держав належним чином забезпечувати виконання не тільки обмежу-

вальних заходів, обмежувальних приписів або направлення на проходження програми для кривдників, а й термінового заборонного припису, пропонується передбачити у ст. 390-1 КК України кримінальну відповідальність за невиконання термінового заборонного припису. Таке рішення спрямоване на подальшу реалізацію реформи кримінального законодавства з питань розширення переліку кримінальних проступків і виключення з адміністративного законодавства деліктів, що не належать до сфери управління.

3. Проблеми, які виникають під час запобігання домашньому насильству:

- недостатня кількість шелтерів і кризових центрів. В Україні діє обмежена кількість притулків для жертв насильства, особливо в сільській місцевості, через відсутність державного фінансування або малий бюджет на підтримку таких установ;

- недостатнє фінансування реабілітаційних програм. Відсутність ефективних психологічних програм для реабілітації жертв, обмежені можливості для перекваліфікації та працевлаштування жінок, які втекли від кривдника;

- слабка превентивна робота, що проявляється в недостатній кількості або взагалі відсутності освітніх програм для дітей та молоді про запобігання насильству, а також відсутності обов'язкових реабілітаційних курсів для кривдників (замість штрафів та арештів);

- суспільні стереотипи і терпимість до насильства, а саме: стигматизація жертв (страх розголосу, осуду з боку родини або громади) та виправдання насильства в суспільстві (так звані сімейні справи).

4. До проблеми імплементації міжнародних стандартів у національне законодавство слід віднести те, що, попри ратифікацію Стамбульської конвенції, її положення ще не повністю імplementовані до національного законодавства, а також відсутній механізм моніторингу ефективності державної політики щодо протидії домашньому насильству.

Із метою подолання зазначених перешкод і покращення розслідування випадків домашнього насильства пропонуємо такі рекомендації щодо вдосконалення національного законодавства та механізмів правового захисту жертв домашнього насильства.

1. Законодавчі зміни, які передбачають удосконалення механізму обмежувальних приписів через спрощення процедури їх отримання, зменшення бюрократичних перешкод для жертв; підвищення відповідальності кривдників шляхом запровадження суворіших санкцій

за невиконання судових приписів, рецидиви насильства й уникнення відповідальності; розширення поняття «домашнє насильство» із включенням до нього таких нових форм, як сталкінг і кібернасильство (кіберпереслідування, контроль через електронні пристрої).

2. Покращення правозастосовної практики через створення спеціалізованих підрозділів поліції для оперативного реагування на випадки насильства, забезпечення ефективного захисту свідків і заявників: запровадження механізму анонімних звернень та захисту особистих даних, спрощення процедури доведення фактів насильства (визнання свідчень потерпілих та висновків психологів вагомими доказами).

3. Соціальні та реабілітаційні заходи, що охоплюють розширення мережі притулків і кризових центрів для жертв домашнього насильства, забезпечення їхнього фінансування, безкоштовну правничу допомогу для потерпілих включно з консультаціями юристів і психологів, запровадження реабілітаційних програм для кривдників, зокрема обов'язкове проходження корекційних курсів.

4. Освітні й інформаційні заходи, які передбачають розширення інформаційних кампаній про права жертв та механізми захисту, запровадження обов'язкових освітніх програм у школах та закладах вищої освіти про запобігання насильству в сім'ї, популяризацію гарячих ліній і сервісів допомоги через медіа та соціальні мережі.

Ці заходи дозволять підвищити ефективність правового захисту жертв, зменшити рівень домашнього насильства та змінити ставлення суспільства до цієї проблеми.

ВИСНОВКИ. Дослідження вищезазначених нормативно-правових актів і ресурсів сприяє глибокому аналізу міжнародних та європейських стандартів правосуддя у сфері протидії домашньому насильству та їхньої імплементації в Україні.

Міжнародні та європейські стандарти правосуддя щодо домашнього насильства встановлюють чіткі вимоги до держав стосовно криміналізації, розслідування, судового розгляду та захисту жертв. Україна, як учасниця більшості вищезазначених угод (включаючи Стамбульську конвенцію), зобов'язана дотримуватись цих стандартів і вдосконалювати механізми протидії домашньому насильству.

Ратифікація Стамбульської конвенції є важливим кроком для України у сфері протидії домашньому насильству. Вона сприяє гар-

монізації законодавства з європейськими стандартами, посиленню захисту потерпілих, підвищенню відповідальності кривдників і запобіганню насильству. Однак для повної реалізації її положень необхідні додаткові фінансові ресурси, системна просвітницька робота та подолання суспільних упереджень.

З'ясовано, що державні посадовці відіграють ключову роль у боротьбі з домашнім насильством, ухвалюючи закони, забезпечуючи соціальний захист потерпілих та координуючи роботу правоохоронних органів. Проте для ефективної протидії необхідно посилити відповідальність кривдників, розширити мережу кризових центрів і покращити роботу судової системи.

В Україні існує системна проблема у сфері протидії домашньому насильству через неефективне розслідування, лояльність судів до кривдників, брак реабілітаційних заходів і суспільні стереотипи. Для покращення ситуації необхідно забезпечити швидке реагування поліції на випадки насильства; посилити відповідальність за домашнє насильство та порушення судових заборон; розширити мережу шелтерів і кризових центрів для постраждалих; запровадити програми ресоціалізації кривдників; підвищити рівень правової обізнаності населення. Тільки комплексний підхід, що охоплює покарання кривдників, захист потерпілих і профілактику, допоможе подолати проблему домашнього насильства в Україні.

Що стосується подальших напрямів досліджень, то, на нашу думку, слід акцентувати увагу на таких важливих питаннях, як аналіз ефективності нормативно-правових ініціатив щодо протидії домашньому насильству в Україні порівняно з країнами, що мають подібний досвід, з метою виявлення сильних та слабких сторін національної системи; оцінювання соціальних програм, а саме вплив кризових центрів, шелтерів і програм ресоціалізації на зниження рівня насильства, та вивчення ефективності освітніх кампаній для зміни суспільних стереотипів; дослідження моделей співпраці між правоохоронними органами, судовою владою та соціальними службами для забезпечення комплексного захисту потерпілих, а також аналіз чинників, що перешкоджають повноцінному впровадженню міжнародних стандартів у національне законодавство та практику. Ці напрями можуть стати основою для подальших досліджень, спрямованих на вдосконалення чинних механізмів протидії домашньому насильству в Україні.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. Гонтаренко В. Міжнародні правові стандарти та зарубіжний досвід протидії кримінальним правопорушенням, пов'язаним з домашнім насильством. *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*. 2022. Vol. 1, No. 3. Pp. 7–21. DOI: <https://doi.org/10.46299/j.isjpr.20220103.01>.
2. Гурковська К. А., Нікітін А. А. Протидія домашньому насильству: міжнародний досвід. *Альманах міжнародного права*. 2020. Вип. 24. С. 97–104. DOI: <https://doi.org/10.32841/ILA.2020.24.12>.
3. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Відповідальність за домашнє насильство і насильство за ознакою статі (науково-практичний коментар новел Кримінального кодексу України) / за ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2019. 288 с.
4. Ломакіна О. В. Зарубіжний досвід протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2020. № 1. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2308-8834/2020.1.18>.
5. Міжнародний досвід попередження та протидії домашньому насильству : монографія / А. О. Галай, В. О. Галай, Л. О. Головка та ін. ; за заг. ред. А. О. Галай. Київ : КНТ, 2014. 160 с.
6. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання : навч.-метод. посіб. / А. В. Запорожцев, А. В. Лабунь, Д. Г. Заброра та ін. Київ, 2012. 246 с.
7. Старчук О. Заходи запобігання та протидії домашнього насильства: український досвід в міжнародному контексті. *Історико-правовий часопис*. 2019. № 2. С. 83–87. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2019-2/16>.
8. Удовіченко О. В. Кримінальна відповідальність за невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників : дис. ... д-ра філософії : 081. Кропивницький, 2023. 221 с.
9. Хомишин І. Національне законодавство та міжнародні зобов'язання у сфері запобігання та протидії домашньому насильству. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2023. Т. 10, № 4 (40). С. 162–169. DOI: <https://doi.org/10.23939/law2023.40.162>.
10. Шаповал К. А. Міжнародне співробітництво під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством // Протидія організованій злочинності і корупції в умовах збройного конфлікту: досвід та перспективи з нагоди 5-річчя створення Департаменту стратегічних розслідувань НПУ : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кропивницький, 4 жовт. 2024 р.) / МВС України, Донецьк. держ. ун-т внутр. справ. Кропивницький, 2024. С. 416–419.
11. Fagan A. A. The relationship between adolescent physical abuse and criminal offending: Support for an enduring and generalized cycle of violence. *Journal of Family Violence*. 2005. Vol. 20, Iss. 5. Pp. 279–290.
12. Husieva V., Lukash S., Krykun V., Morhunov O., Shapoval K. Conditions conducive to the domestic violence against the elderly based on the judicial and investigative practice of Ukraine. *Amazonia Investiga*. 2021. Vol. 10, Iss. 46. Pp. 118–127. DOI: <https://doi.org/10.34069/AI/2021.46.10.11>.
13. Karystianis G., Kita S., Lerigo F., Sheridan L., Butler T. Characteristics of adult male victims in intimate heterosexual relationships from domestic violence police narratives. *Crime Science*. 2024. Vol. 13. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40163-024-00228-4>.
14. Rakovec-Felser Z. Domestic violence and abuse in intimate relationship from public health perspective. *Health Psychology Research*. 2014. Vol. 2, Iss. 3. Pp. 62–67. DOI: <https://doi.org/10.4081/hpr.2014.1821>.
15. Shettleworth S. J. Cognition, evolution, and behavior. 2nd ed. Oxford : Oxford University Press, 2010. 300 p.
16. Stark E. Coercive control // *Violence Against Women: Current Theory and Practice in Domestic Abuse, Sexual Violence and Exploitation* / ed. by N. Lombard, L. McMillan. London : Jessica Kingsley Publishers, 2013. Pp. 21–27.
17. Stark E. Do Violent Acts Equal Abuse? *Sex Roles*. 2010. Vol. 62, Iss. 3. Pp. 201–211. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11199-009-9717-2>.
18. Understanding and preventing violence. Volume 3: Social influences / ed. by A. J. Reiss, J. A. Roth. Washington : National Academy Press, 1993. 582 p.

Надійшла до редакції: 26.01.2025

Прийнята до опублікування: 10.03.2025

REFERENCES

1. Dudorov, O. O., & Khavroniuk, M. I. (2019). *Responsibility for domestic violence and gender-based violence (scientific and practical commentary on the novelties of the Criminal Code of Ukraine)* (M. I. Khavroniuk, Ed.). Vaite.
2. Fagan, A. A. (2005). The relationship between adolescent physical abuse and criminal offending: Support for an enduring and generalized cycle of violence. *Journal of Family Violence*, 20(5), 279–290.

3. Gontarenko, V. (2022). International legal standards and foreign experience of combating criminal offenses related to domestic violence. *International Science Journal of Jurisprudence & Philosophy*, 1(3), 7–21. <https://doi.org/10.46299/j.isjpp.20220103.01>.
4. Halai, A. O., Halai, V. O., Holovko, L. O. et al. (2014). *International experience in preventing and combating domestic violence* (A. O. Halai, Ed.). KNT.
5. Hurkovska, K. A., & Nikitin, A. A. (2020). Combating domestic violence: international experience. *Almanac of International Law*, 24, 97–104. <https://doi.org/10.32841/ILA.2020.24.12>.
6. Husieva, V., Lukash, S., Krykun, V., Morhunov, O., & Shapoval, K. (2021). Conditions conducive to the domestic violence against the elderly based on the judicial and investigative practice of Ukraine. *Amazonia Investiga*, 10(46), 118–127. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.46.10.11>.
7. Karystianis, G., Kita, S., Lerigo, F., Sheridan, L., & Butler, T. (2024). Characteristics of adult male victims in intimate heterosexual relationships from domestic violence police narratives. *Crime Science*, 13. <https://doi.org/10.1186/s40163-024-00228-4>.
8. Khomyshyn, I. (2023). National legislation and international obligations in the field of preventing and combating domestic violence. *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*, 10(4), 162–169. <https://doi.org/10.23939/law2023.40.162>.
9. Lomakina, O. V. (2020). Foreign experience against domestic violence and gender violence. *Theory and Practice of Public Administration and Local Self-Government*, 1. <https://doi.org/10.35546/kntu2308-8834/2020.1.18>.
10. Rakovec-Felser, Z. (2014). Domestic violence and abuse in intimate relationship from public health perspective. *Health Psychology Research*, 2(3), 62–67. <https://doi.org/10.4081/hpr.2014.1821>.
11. Reiss, A. J., & Roth, J. A. (Eds.). (1993). *Understanding and preventing violence. Volume 3: Social influences*. National Academy Press.
12. Shapoval, K. A. (2024, October 4). *International cooperation in the investigation of criminal offenses related to domestic violence* [Conference presentation abstract]. International Scientific and Practical Conference “Countering Organized Crime and Corruption in Armed Conflict: Experience and Prospects on the Occasion of the 5th Anniversary of the Establishment of the Strategic Investigations Department of the National Police of Ukraine”, Kropyvnytskyi, Ukraine.
13. Shettleworth, S. J. (2010). *Cognition, evolution, and behavior* (2nd ed.). Oxford University Press.
14. Starchuk, O. (2019). Measures for Prevention and Combating Domestic Violence: Ukrainian Experience in the International Context. *History & Law Journal*, 2, 83–87. <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2019-2/16>.
15. Stark, E. (2010). Do Violent Acts Equal Abuse? *Sex Roles*, 62(3), 201–211. <https://doi.org/10.1007/s11199-009-9717-2>.
16. Stark, E. (2013). Coercive control. In N. Lombard, & L. McMillan (Eds.), *Violence Against Women: Current Theory and Practice in Domestic Abuse, Sexual Violence and Exploitation* (pp. 21–27). Jessica Kingsley Publishers.
17. Udovichenko, O. V. (2023). *Criminal liability for failure to comply with restrictive measures, restraining orders, or failure to complete a program for offenders* [Doctor of philosophy dissertation, Donetsk State University of Internal Affairs].
18. Zaporozhtsev, A. V., Labun, A. V., Zaboroda, D. H. et al. (2012). *Domestic violence and the activities of internal affairs bodies to overcome it*. Kyiv.

Received the editorial office: 26 January 2025

Accepted for publication: 10 March 2025

KATERYNA ANATOLIIVNA SHAPOVAL,

Doctor of Philosophy in Law,

Kharkiv National University of Internal Affairs;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1826-5261>,

e-mail: katjshapoval@ukr.net

INTERNATIONAL AND EUROPEAN STANDARDS OF JUSTICE IN CASES RELATED TO DOMESTIC VIOLENCE

The article analyses the main international and European standards of justice related to domestic violence, their impact on the national legal system and the effectiveness of implementation in Ukraine. The study is based on the analysis of key international documents, such as: The UN Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women – obliges states to eliminate all forms of discrimination, including domestic violence; the UN Declaration on the Elimination of Violence against Women – recognises

domestic violence as a human rights violation and calls for the creation of effective legal and social mechanisms to prevent it. The European Union and the Council of Europe have regulations that oblige member states to implement effective policies to combat domestic violence: The Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence is the main international document that establishes four key principles: prevention of violence, protection of victims, prosecution of perpetrators and implementation of a comprehensive state policy; the European Convention on Human Rights – provides for protection from inhuman or degrading treatment and the right to an effective judicial remedy; the case law of the European Court of Human Rights; Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, including victims of domestic violence; replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA.

The article examines the existing changes in domestic legislation on issues related to domestic violence. Using general scientific and special legal methods, the main problems of law enforcement in the field of combating domestic violence are identified and ways to improve national legislation are suggested. Particular attention is paid to the need to ensure effective protection of victims from domestic violence, to conduct prompt and effective investigation of domestic violence cases, to isolate perpetrators, to introduce specialised court procedures and to increase liability for domestic violence.

The results of the study may be useful for scholars, human rights defenders, legislators and law enforcement officials who deal with issues of combating domestic violence and implementing international standards in the national legal system.

Keywords: *domestic violence, international standards, European law, Istanbul Convention, justice, victim protection, law enforcement, perpetrator.*

Цитування (ДСТУ 8302:2015): Шаповал К. А. Міжнародні та європейські стандарти правосуддя у справах, пов'язаних із домашнім насильством. *Право і безпека*. 2025. № 1 (96). С. 104–118. DOI: <https://doi.org/10.32631/pb.2025.1.09>.

Citation (APA): Shapoval, K. A. (2025). International and European standards of justice in cases related to domestic violence. *Law and Safety*, 1(96), 104–118. <https://doi.org/10.32631/pb.2025.1.09>.